

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้น อยู่บนหลักการที่เน้นการพัฒนาที่สมบูรณ์รอบด้านทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและสังคม อีกทั้งเพียบพร้อมด้านคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอีกด้วย เมื่อคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาโดยผ่านกระบวนการทางการศึกษา บทบาทของการศึกษาจึงไม่เพียงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเท่านั้น แต่เป็นทั้งตัวการสำคัญในการพัฒนาโดยตรงและเป็นผลของการพัฒนาอีกด้วย (วราคม ที่สุกษะ. 2543 : 109-110) ดังนั้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ของไทยจึงมุ่งเน้นในเรื่อง การพัฒนาคน เพื่อให้มีการพัฒนาประเทศในภาพรวมสู่สังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญา และการเรียนรู้ สังคมสามานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน โดยมีความเชื่อที่ว่า หากคนได้รับการพัฒนาให้ได้รับการศึกษาที่ดีที่สุดแล้ว คนจะเป็นปัจจัยชี้ขาดความสำเร็จของการพัฒนาประเทศทุก ๆ ด้าน (อำรุง จันทวานิช และไพฑูริย์ แจ่มพงษ์. 2542 : 2)

จากอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า คุณภาพในการจัดการศึกษาของไทยแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ระหว่างเขตเมืองกับชนบท แม้แต่ภายในเขตเมืองด้วยกันก็มีสถานศึกษาเพียงบางแห่งที่ได้รับความนิยมและการยอมรับเป็นพิเศษ โดยภาพรวมแล้วคุณภาพในการจัดการศึกษาของไทยเรียกได้ว่าเป็นวิกฤตทางการศึกษา จึงยังเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ว่าผู้จบการศึกษาในแต่ละระดับของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานยังไม่มีคุณภาพที่สังคมพอใจ จนแสดงถึงการไม่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคม อีกทั้งไม่ได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถและทักษะสำหรับโลกยุคใหม่อย่างพอเพียง เช่น ภาษาอังกฤษ คอมพิวเตอร์ ประเทศไทยผลิตกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีน้อยกว่ามาเลเซีย สิงคโปร์ถึง 10 เท่า โดยที่กระบวนการเรียนการสอนมุ่งเน้นการท่องจำ เพื่อสอบมากกว่ามุ่งคิดวิเคราะห์แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนส่วนมากคิดไม่เป็น ไม่ชอบอ่านหนังสือ ไม่รู้วิธีเรียนรู้ ในด้านคุณธรรมจริยธรรมยิ่งเสื่อมถอยลง โดยที่กระบวนการเรียนการสอนก็ไม่ส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมเท่าที่ควร ยังไม่มีมาตรฐานกลางที่สถานศึกษาต่าง ๆ พึงมี พึงประสงค์ และพึงผลิตให้ได้ผลเท่าเทียมกันและขาดมาตรฐานที่จะใช้กำกับติดตามให้สถานศึกษาดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ในการพัฒนาคุณภาพของการจัดการเรียนการสอนและการปฏิบัติต่างๆ ให้ได้ผลสำเร็จอย่างจริงจัง (สำนักงานคณะกรรมการ-

การศึกษาแห่งชาติ. 2540 : 1); (กรมสามัญศึกษา. 2542 : 2); (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติ. 2543ข : 1)

จากสภาพดังกล่าวข้างต้น เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สังคมมีข้อสงสัยเกี่ยวกับคุณภาพ
การจัดการศึกษาและมีข้อเรียกร้องจากสถานศึกษาหลายประการ เช่น 1. ความเชื่อมั่นว่าสถานศึกษา
ต่าง ๆ จะผลิตผู้จบการศึกษาที่มีความรู้ความสามารถ ทักษะ เจตคติ ค่านิยม คุณธรรม และ
คุณสมบัติต่าง ๆ ได้ครบถ้วนตามหลักสูตร และตามความคาดหวังของสังคม 2. ความน่าเชื่อถือ
ในปัจจัยและกระบวนการให้การศึกษ ของสถานศึกษาต่าง ๆ ว่ามีความเป็นมาตรฐานเหมาะสม
ใกล้เคียงกัน ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่จะนำไปสู่ผลการจัดการศึกษาที่ต้องการ และมีความยั่งยืนในการ
คงสภาพการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นคุณภาพการศึกษา จึงเป็นจุดมุ่งหมายหลัก
ในการจัดการศึกษาของหน่วยงานที่รับผิดชอบ กระทรวงศึกษาธิการในฐานะผู้รับผิดชอบในการจัด
การศึกษาระดับประเทศ จึงเร่งปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับของ
สังคม โดยเฉพาะโรงเรียนซึ่งนับได้ว่าเป็นหน่วยปฏิบัติการที่มีความสำคัญที่สุดในการพัฒนา
คุณภาพการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ.
2545) เป็นแม่บทในการบริหารการจัดการศึกษา และเป็นกลไกสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาของ
ประเทศไทย โดยเฉพาะในหมวดที่ 6 ที่ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อ
พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับนั้น กำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษา
ต้องจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพ และ
มาตรฐานการศึกษาเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งจะมีการประเมินคุณภาพจาก
สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปี (สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 24-26) สถานศึกษาทุกแห่งต้องจัดให้ระบบการประกัน
คุณภาพภายในเป็นการดำเนินงาน ของหน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจะต้องมีการประเมินผล
การติดตาม ตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทั้งการยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางพัฒนา การใช้
สถานศึกษาเป็นฐานในการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมและร่วมคิดร่วมทำ การกระจายอำนาจ
ทางการศึกษาและการแสดงความรับผิดชอบต่อที่ตรวจสอบได้ สร้างความมั่นใจ และเป็นหลักประกัน
ต่อผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐาน ผู้สำเร็จ
การศึกษามีความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะต่างๆ ตามที่หลักสูตรกำหนด และสังคมต้องการ
(กรมสามัญศึกษา. 2542 : 2) คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพ
ภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานรวม 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ
1. มาตรฐานด้านผู้เรียน 2. มาตรฐานด้านกระบวนการ และ 3. มาตรฐานด้านปัจจัย (สำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543ก : 16) การประเมินคุณภาพในรอบแรก (พ.ศ. 2544 – พ.ศ. 2548) ได้คัดเลือกมาตรฐานเพียง 14 มาตรฐาน 53 ตัวบ่งชี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ตามมาตราที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ มาตรา 43 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง มีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และการจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน ซึ่งการศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิดความสามารถรวมทั้งพฤติกรรม เจตคติ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคลอันเป็นรากฐาน ในการพัฒนาคุณภาพประชากร การจัดการศึกษาเพื่อให้สนองความต้องการของชุมชนนั้น รัฐได้ กำหนดนโยบายให้ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ยังกำหนดหลักในการจัดการศึกษาที่สำคัญประการหนึ่งไว้ในมาตรา 8 คือ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (All for education) ด้วยเหตุนี้การศึกษาต้องเป็นเพื่อคนทั้งมวลทุกคน การศึกษาไม่ได้เป็นเรื่องของโรงเรียน และครูเท่านั้น แต่สรรพกำลังทั้งมวลในสังคม เช่น ครอบครัว ชุมชน สถานประกอบการ สื่อ กองทัพ สถาบันทางศาสนา เป็นต้น ต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการศึกษา ต้องมีการ ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคนได้เต็มตามศักยภาพ (ประเวศ วะสี. 2544 : 8) มาตรา 9 (5) การระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษาและ (6) การมีส่วนร่วมจากแหล่งต่าง ๆ ครอบครัว ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและ สถาบันสังคมอื่น

ส่วนมาตรา 24(6) บัญญัติว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตาม ศักยภาพ นอกจากนี้มาตรา 29 ยังกำหนดให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการ เรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร รู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิชาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและ ความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์พัฒนาระหว่างชุมชน ซึ่งมาตรา 57 ให้หน่วยงานทางการศึกษาระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการจัด การศึกษาโดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าว มาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาและยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา

และมาตรา 58(2) ให้ครอบครัว ชุมชน มีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากร เพื่อการศึกษาสำหรับ ด้านบริหารและการจัดการศึกษา

จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กล่าวถึงชุมชนกับการศึกษาไว้หลายมาตรา แสดงว่า การจัดการศึกษาโดยเฉพาะในเรื่องการกำหนดนโยบายมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรให้ชุมชน องค์กรต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

แต่จากข้อสรุปในรายงานต่าง ๆ พบว่า การดำเนินงานที่ผ่านมา ชุมชนยังไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมเท่าที่ควร ซึ่งผลกระทบของการขาดการมีส่วนร่วมในระดับที่เหมาะสมทำให้การศึกษาเป็นสิ่งที่แปลกแยกไปจากชุมชน ความคาดหวังที่ชุมชนมีต่อโรงเรียนกับสิ่งที่โรงเรียนปฏิบัติมีความแตกต่างกัน ประชาชนไม่รู้สึกรู้สีก่อนหน้า ไม่รู้สึกรู้สีก่อนหน้าและไม่รู้สึกรู้สีก่อนหน้าว่าต้องรับผิดชอบต่อการดำเนินงานของโรงเรียนส่งผลกระทบต่อโอกาสระดมสรรพกำลังในชุมชนที่จะนำมาใช้ดำเนินงานทางการศึกษาให้มีคุณภาพสูงขึ้น และชุมชนเองก็ขาดโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาจากโรงเรียน ซึ่งเป็นแหล่งรวมของบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2539 : 46)

ผลการสังเคราะห์เรื่ององค์กำหนดประสิทธิผลของโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2539 : 35) ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียนผลปรากฏว่า เป็นตัวแปรหนึ่งซึ่งมีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลสัมฤทธิ์ที่ดีกับชุมชนก็จะนำมาซึ่งความร่วมมือการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ และการพัฒนาโรงเรียนให้ดีขึ้น การที่โรงเรียนได้รับความร่วมมือ ร่วมกิจกรรมจากชุมชนนั้นก็คือการได้รับเงินหรือแรงงานบริจาค การที่ชาวบ้านร่วมกันจัดกิจกรรม เช่น จัดงานวันเด็ก มีการละเล่นต่าง ๆ และเลี้ยงขนมเด็ก เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลทำให้การศึกษาของนักเรียนมีคุณภาพดีขึ้น และจากข้อเสนอแนะของรายงานการสังเคราะห์ดังกล่าวเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป เสนอแนะว่าควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับพฤติกรรมของครูใหญ่ในแง่ของเวลาที่ใช้ในการปฏิบัติงาน วิธีปฏิบัติงาน และลักษณะงานที่ปฏิบัติ รวมทั้งความสัมพันธ์กับครูสอน ชาวบ้าน และนักเรียนควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยศึกษาบทบาทและหน้าที่ของโรงเรียนที่มีต่อชุมชน และความร่วมมือของชุมชนต่อการจัดการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2526 : 35) ได้ศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางที่จะปรับปรุงและส่งเสริมคุณภาพของการประถมศึกษา ผลปรากฏว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาคือ สภาพโรงเรียน สภาพการเรียนการสอน สถานภาพครู สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ อาชีพของผู้ปกครอง สุขภาพและความสะอาดของนักเรียน เจตคติของนักเรียนเกี่ยวกับการอ่านหนังสือ ส่งเสริมความรู้อื่นที่ไม่ใช่หนังสือเรียน เจตคติของ

ผู้ปกครองในเรื่องการสนับสนุนให้เรียนต่อในระดับสูง และการใช้สื่อการเรียนการสอน

จากการศึกษาพบว่า องค์กรกำหนดเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน คือ ตัวแปรด้านพื้นฐานทางผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนก่อนเรียน ซึ่งมีผลโดยตรงจากภูมิหลังทางครอบครัวของนักเรียน นักเรียนที่มาจากสภาพครอบครัวที่ดี จะมีความใฝ่ฝันในด้านการศึกษาสูง ซึ่งมีผลทำให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีขึ้นต่อโรงเรียน

การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด มีลักษณะเด่นประการหนึ่ง คือ ผู้มีบทบาทสำคัญนอกจากครูแล้วยังมีผู้เกี่ยวข้องสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จหลายฝ่ายด้วยกัน แม้แต่ผู้เรียนเองก็ต้องมีส่วนร่วมอย่างจริงจังด้วย

การมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ช่วยให้ทุกฝ่ายเกิดความเข้าใจในคุณค่าของตน และนำคุณค่านั้นมาสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนมิใช่เขตห้ามเข้าไปอีก หากแต่โรงเรียน ชุมชน สถาบันชุมชน ครอบครัวย่อมมีส่วนให้แก่การศึกษา การร่วมมือกันของทุกฝ่าย คือ การสร้างพลังอันแข็งแกร่งร่วมกัน เกิดผลแก่เด็กและเยาวชนซึ่งเป็นความหวังของเราทุกคน พ่อแม่ ผู้ปกครอง เข้ามามีบทบาทมากขึ้น โดยร่วมกับครูและผู้บริหารในการจัดและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้จากทุกทั้งที่บ้านและโรงเรียน รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ชุมชน เข้ามาร่วมกำหนดการบริหาร การจัดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น

การนำหลักการมีส่วนร่วมมาใช้ในการปฏิรูปการศึกษา เพราะเชื่อว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษานั้น จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาของประเทศจากงานวิจัยของ ประกอบ คุณารักษ์ และคณะ (2531 : 85-91) ได้แสดงเหตุผลสนับสนุนเรื่องนี้ว่า ถ้าการจัดการศึกษาได้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพแล้วจะก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการ ประการแรก ประชาชนในฐานะเจ้าของการศึกษาจะรู้ว่าเขา และบุตรหลานของเขาต้องการอะไรจากการศึกษา และอะไรที่เขาไม่ต้องการ ความต้องการเหล่านี้เกิดจากการสัมผัสสภาพข้อเท็จจริงในชีวิตการทำงานและการดำรงชีวิตทั่วไป ประการที่สอง การให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการศึกษาจะก่อให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบ และการได้มีส่วนร่วมในชุมชนจะนำไปสู่ความรับผิดชอบ ประการที่สาม การมีส่วนร่วมทำให้มีโอกาสดำเนินการด้านการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการควบคุมการดำเนินงานของระบบราชการให้รอบคอบ สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ประการที่สี่ การมีส่วนร่วมทางการศึกษาเปิดโอกาสให้มีการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นมากขึ้น เพราะจิตสำนึกนอกจากจะเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์จากการศึกษาแล้วยังต้องเป็นผู้ให้สิ่งที่จำเป็นต่อการศึกษาก็ด้วย

ในประเด็นการมีส่วนร่วมของชุมชน เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2537 : 186-187) ได้กล่าวไว้ว่า โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ชุมชนเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อโรงเรียนมาก ดังนั้น

ภารกิจของโรงเรียน คือการให้บริการทางการศึกษาที่เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของสังคมด้วย เหตุนี้ชุมชนจึงควรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและการบริหารในบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ขอมรับว่าการศึกษาเป็นหน้าที่ของท้องถิ่น เมื่อประชาชนต้องเสียดายการศึกษาให้ท้องถิ่น ประชาชนจึงต้องเข้ามาเป็นกรรมการในคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อกำหนดนโยบายควบคุม ติดตาม และประเมินการจัดการศึกษาท้องถิ่น ผลของการมีส่วนร่วมทำให้ผู้ปกครองมีความพึงพอใจโรงเรียน มีความเชื่อถือและศรัทธาในโรงเรียน กล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้โรงเรียนประสบผลสำเร็จ

จากรายงานการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา ในส่วนของการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัย (กรมสามัญศึกษา. 2543 : ข-ก) พบว่าชุมชนมีส่วนร่วมในปริมาณสูงเกี่ยวกับการระดมทรัพยากรทั้งบริจาคทรัพย์สิน วัสดุอุปกรณ์อื่น และการร่วมเป็นวิทยากร แต่ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ ยังไม่สามารถมีบทบาทในการร่วมคิดริเริ่ม ร่วมวางแผน และร่วมประเมินผลได้ ผลการวิจัยยังได้เสนอให้โรงเรียนเปิดโอกาสให้ชุมชนตรวจสอบและประเมินภายใน การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในคณะกรรมการชุดต่าง ๆ จะเป็นผลดีในแง่การจัดการศึกษาเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง เนื่องจากชุมชนได้มีโอกาสเสนอปัญหา และความต้องการของชุมชนให้โรงเรียนจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาผู้เรียนตรงตามความต้องการของชุมชนและจากการสำรวจความคิดเห็นของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ รวมทั้งผู้ปกครอง และผู้แทนชุมชน ในประเด็นความต้องการและความเป็นไปได้ในการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการศึกษา ชุมชนมีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมมาก และมีความเป็นไปได้มาก นอกจากนี้รายงานการวิจัยยังเสนอแนะให้สถานศึกษากำหนดยุทธศาสตร์ ในการเพิ่มพูนประสิทธิภาพและความพร้อมของชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ

ในปี 1993 ผลงานวิจัยทางการศึกษาของมหาวิทยาลัยมิชิแกน (อภิญา เวชชัย. 2544 : 10) พบว่าเด็กที่มีผลการเรียนดีที่มาจากประเทศในแถบเอเชีย มักจะมาจากครอบครัวที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาและมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาของเด็ก ผลการศึกษายังพบว่าการเอาใจใส่ดูแลของพ่อแม่ ผู้ปกครองที่บ้าน มีอิทธิพลต่อการเรียนของเด็กเป็นสองเท่ามากกว่าอิทธิพลด้านสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมครอบครัว ผู้ปกครองยังเป็นครูคนแรกและเป็นคนสุดท้าย เป็นครูที่สำคัญที่สุดของเด็ก ผู้ปกครองเป็นผู้ให้กำเนิดเด็กและใกล้ชิดเด็กที่สุด ในการที่จะช่วยให้เด็กประสบความสำเร็จในโรงเรียนนั้น ผู้ปกครองจึงจัดเป็นส่วนสำคัญที่สุดที่จะช่วยให้เด็กประสบความสำเร็จได้อย่างดีที่สุด (ธีรภัทร์ เจริญดี. 2542 : 3 ; อ้างอิงจาก ละเมียด ลิมอักษร. 2520.) ผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเรียนการสอนของเด็ก เมื่อเด็กอยู่บ้านเพราะผู้ปกครองเป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องการเรียนของเด็กในโรงเรียน ดังที่ ก่อ สวัสดิพานิช (ธีรภัทร์

เจริญดี. 2542 : 5) กล่าวไว้ว่า “ผู้ปกครองนั้นเป็นบุคคลซึ่งจะได้รับผลการเล่าเรียนของเด็กในโรงเรียน ถึงแม้ไม่มีความรับผิดชอบในกิจการของโรงเรียนก็ตาม แต่ผลของการศึกษาของนักเรียนในโรงเรียนมักจะตกอยู่กับผู้ปกครอง เพราะฉะนั้นผู้ปกครองจึงเป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับกิจการโรงเรียนในขั้นสุดท้าย” โรงเรียนควรเป็นผู้ริเริ่มนำผู้ปกครองมีส่วนร่วมช่วยเหลือการเรียนการสอนและกิจกรรมอื่น ๆ ในโรงเรียนอันจะส่งผลต่อกิจกรรมในภาพรวมของโรงเรียนดียิ่งขึ้น

แต่จากการศึกษาโครงการความร่วมมือของพ่อแม่ ผู้ปกครองในหลายประเทศ พบว่าพ่อแม่ ผู้ปกครองส่วนมากให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนมากที่สุดในช่วงลูกยังอยู่ในวัยเด็กเล็กหรือในชั้นเรียนอนุบาล ประถมศึกษา และจะค่อยๆ ห่างไปเมื่อลูกโตขึ้นและช่วยตนเองได้มากขึ้น (อภิญา เวชชัย. 2544 : 42)

จากการศึกษาสภาพของปัญหาและความคาดหวังตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และผลงานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ปกครองในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมี 16 อำเภอ แบ่งเป็น 2 เขตพื้นที่การศึกษา มีจำนวนโรงเรียน 390 โรงเรียน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจ ศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนตามมาตรฐานการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้ปกครองตามระดับช่วงชั้นในมาตรฐานด้านผู้เรียนแตกต่างกันในการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเป็นอย่างไร เพื่อนำมาใช้วางแผนพัฒนาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพนักเรียนตามมาตรฐานการศึกษา ตามหลักการมีส่วนร่วม ตั้งแต่ร่วมคิดริเริ่มและตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผลและร่วมรับผลประโยชน์ในความเชื่อมั่นต่อคุณภาพการศึกษาของบุตรหลานต่อไป

คำถามที่ใช้ในการวิจัย

1. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนตามมาตรฐานการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 เป็นอย่างไร
2. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนตามมาตรฐานการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 ช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 แตกต่างกันอย่างไ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนตามมาตรฐาน

การศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2

2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนตามมาตรฐานการศึกษาช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2

ความสำคัญของการวิจัย

ผู้ปกครองมีส่วนร่วมจะทำให้เด็กนักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้สูงขึ้น และข้อค้นพบ ในการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางการศึกษา ในการวางแผนพัฒนาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนตามมาตรฐานการศึกษาของผู้ปกครองตามหลักการมีส่วนร่วม ตั้งแต่ร่วมคิดริเริ่ม และตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ จำแนกตามระดับช่วงชั้นการศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. หน่วยในการวิเคราะห์

หน่วยในการวิเคราะห์ ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียนชั้น ป.1 (ช่วงชั้นที่ 1 ชั้น ป.1-3) และผู้ปกครองนักเรียนชั้น ป.4 (ช่วงชั้นที่ 2 ชั้น ป. 4-6) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียนของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 ปีการศึกษา 2546 ผู้ปกครองชั้น ป.1 (ช่วงชั้นที่ 1 ชั้น ป.1-3) และผู้ปกครองชั้น ป.4 (ช่วงชั้นที่ 2 ชั้น ป.4-6) จำนวน 18,845 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียนชั้น ป.1 (ช่วงชั้นที่ 1 ชั้น ป.1-3) และผู้ปกครองนักเรียนชั้น ป.4 (ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นป. 4-6) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต เขต 1 และเขต 2 ปีการศึกษา 2546 จำนวน 393 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ (Independent variable) ได้แก่ ระดับช่วงชั้นของนักเรียนที่ผู้ปกครองดูแลอยู่ โดยกำหนดให้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นตัวแทนของแต่ละระดับช่วงชั้นด้วยเป็นขั้นแรกของการศึกษา

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent variable) ได้แก่ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนตามมาตรฐานการศึกษา โดยกำหนดเฉพาะ 3 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ มาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี และมาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา ด้วยเป็นมาตรฐานที่มีความสำคัญในการหล่อหลอม (Socialization) ให้เป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะพื้นฐานที่พึงประสงค์อีกทั้งเป็นมาตรฐานที่ผู้ปกครองสามารถมีส่วนร่วมในการให้ความเอาใจใส่ ดูแล ใกล้ชิด และเป็นมาตรฐานที่เป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

4. กรอบความคิดในการวิจัย

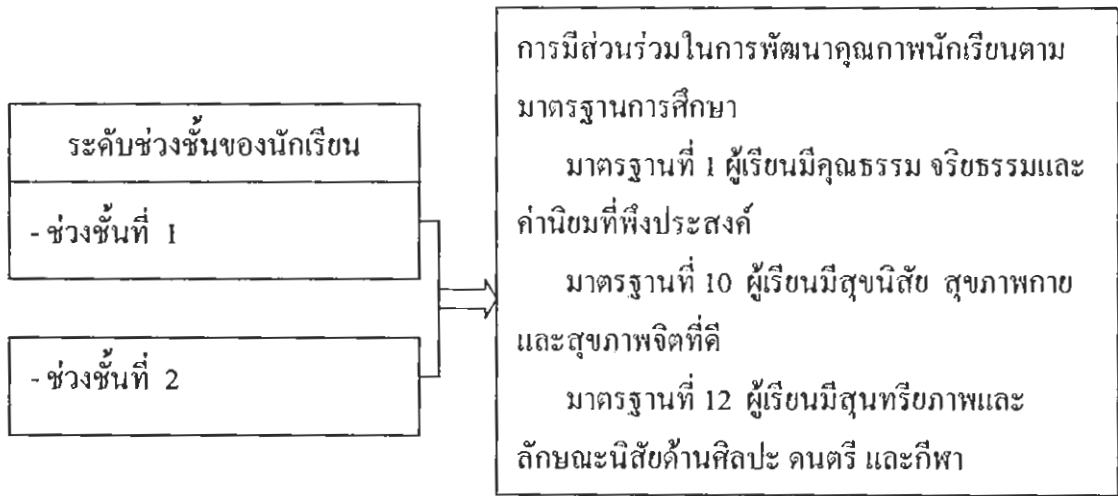
ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนตามมาตรฐานการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามระดับช่วงชั้นนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 โดยอาศัยแนวคิด 2 ประการ คือ

4.1 การมีส่วนร่วม ได้แนวคิดจากโคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen and Uphoff. 1977 : 7-10) ; ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540 : 17-18) ; วิชิต นันทสุวรรณ และจ้านงค์ แรกพิณีจ (2541 : 47) ; และกรมสามัญศึกษา (2544 : 6) กล่าวโดยสรุปว่า ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ การมีส่วนร่วมคิดริเริ่มและตัดสินใจ การมีส่วนร่วมวางแผน การมีส่วนร่วมดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล และการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ ซึ่งผู้วิจัยนำมากำหนดเป็นแนวทางของการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับผู้ปกครองโดยมิได้ศึกษาเฉพาะแต่ละขั้นตอน เป็นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการให้ข้อคิด ชักชวน ตัดสินใจ การกำหนดเวลา การบอกให้ปฏิบัติ การบอกข้อดี และข้อไม่ดี ตลอดจนทั้งผลจากการที่นักเรียนมีความประพฤติดี

4.2 คุณภาพนักเรียนตามมาตรฐานการศึกษา ได้แนวคิดจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543ก : 8-9) ที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เฉพาะมาตรฐานด้านผู้เรียนรวม 3 มาตรฐาน ตามที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติในหลักการ เพื่อสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาใช้ประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในรอบแรก

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพนักเรียน หมายถึง การที่ผู้ปกครองเข้าไปมีส่วนร่วมในการให้ข้อคิด ชักชวน ตัดสินใจ การกำหนดเวลา การบอกให้ปฏิบัติ การบอกข้อดีและข้อไม่ดี และผลจากการที่นักเรียนมีความประพฤติดีตามมาตรฐานการศึกษา ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ มาตรฐานที่ 10 มีสุขนิสัย สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี และมาตรฐานที่ 12 มีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา
2. คุณภาพนักเรียนตามมาตรฐานการศึกษา หมายถึง คุณสมบัติ คุณลักษณะ พฤติกรรมของนักเรียนตามตัวบ่งชี้ที่กำหนดของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ตามมาตรฐานด้านผู้เรียน 3 มาตรฐาน ประกอบด้วย มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี และมาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา
3. คุณภาพการศึกษา หมายถึง คุณสมบัติ คุณลักษณะ สภาพที่พึงประสงค์ของผู้เรียน และกระบวนการจัดการศึกษาของสถานศึกษาซึ่งแสดงถึงความสามารถในการตอบสนองความต้องการและความจำเป็นสำหรับผู้เรียน และสังคมในยุคปัจจุบันและอนาคต โดยใช้มาตรฐานตามที่กำหนด

4. มาตรฐานการศึกษา หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพที่พึงประสงค์ และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง และเพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียง สำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผลและการประกันคุณภาพทางการศึกษา

5. การศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การศึกษาดังแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6

6. ระดับช่วงชั้น หมายถึง การจัดการศึกษาตามโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งแบ่งการศึกษาเป็น 4 ระดับช่วงชั้น คือ ช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-3) ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-6) ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-3) และช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-6)

7. ผู้ปกครอง หมายถึง บิดามารดา หรือผู้อุปการะเลี้ยงดูนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 ซึ่งได้แก่ ญาติพี่น้องหรือบุคคลอื่นที่บิดามารดาไว้วางใจฝาก บุตรธิดาให้ให้พักอาศัยอยู่ด้วย และรวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องเด็กกำพร้าที่ถูกบิดามารดาทอดทิ้งหรือเสียชีวิต

8. เขตพื้นที่การศึกษา หมายถึง การกำหนดเขตพื้นที่การศึกษาตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 โดยกำหนดเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาออกเป็น 2 เขตพื้นที่การศึกษาดังนี้

8.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ประกอบด้วย 9 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพระนครศรีอยุธยา ท่าเรือ นครหลวง บางปะหัน บ้านแพรก ภาชี มหาราช วังน้อย และอุทัย

8.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ประกอบด้วย 7 อำเภอ ได้แก่ อำเภอบางปะอิน ผักไห้ ลาดบัวหลวง เสนา บางไทร บางซ้าย และบางบาล

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนตามมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามผู้ปกครองช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนตามมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ วิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows V.12
4. การแปลผล พิจารณาจากค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การเปรียบเทียบความแตกต่าง ใช้สถิติ t-test
5. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล เสนอผลในรูปแบบตารางประกอบความเรียง และการรายงาน 5 บท

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางในการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม
  - 1.1 ในการคิดริเริ่มและตัดสินใจในการพัฒนาคุณภาพนักเรียน
  - 1.2 ในการวางแผนเพื่อนำมาพัฒนาคุณภาพนักเรียน
  - 1.3 ในการดำเนินการพัฒนาคุณภาพนักเรียน
  - 1.4 ในการประเมินผลพัฒนาคุณภาพนักเรียน
  - 1.5 รับผลประโยชน์จากการพัฒนาคุณภาพนักเรียน
2. เพื่อส่งเสริมให้มีการดำเนินการจัดประชุมสัมมนา จัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้ปกครองและโรงเรียน ในการพัฒนาศักยภาพนักเรียนตามความต้องการของผู้ปกครอง
3. นำผลจากการวิจัยไปวางแผนพัฒนาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาต่อไป

สมมุติฐานในการวิจัย

ผู้ปกครองนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 และผู้ปกครองนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนตามมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 แตกต่างกัน